

Til Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen

Fra Institutt for rettsvitenskap, Handelshøyskolen, Universitetet i Agder

Dato: 17. januar 2018

Tilsvar fra Universitetet i Agder til diskusjonsnotat angående endringer i studieordningen ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen

Ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder er diskusjonsnotatet fra dekanatet ved Det juridiske fakultet, UiB, sendt ut til de ansatte ved Institutt for rettsvitenskap. Det er deretter blitt avholdt et allmøte på instituttet ledet av instituttleder Ingvill Helland Göller, hvor også dekan Kristin Wallevik og fakultetsdirektør André Tofteland deltok. Dette høringsvaret er basert på innspill herfra.

Angående behovet for reform

Bachelorgraden i rettsvitenskap ved Universitetet i Agder bygger på den samme læringsmodellen som mastergraden i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Også vi har erfart at denne modellen har en rekke sterke sider, som bør ivaretas i en eventuell fremtidig reform. Samtidig har vi, som beskrevet i diskusjonsnotatet, observert at den eksisterende modellen gir lite rom for selvstendig refleksjon og fordypning i lærestoffet da det er kort tid mellom hver eksamen. Oppstykkningen i mindre bolker gir også hos oss i liten grad rom for å reflektere over sammenhengen mellom fag. Vi anser det derfor som positivt at Det juridiske fakultet i Bergen nå vil se nærmere på tiltak som kan avhjelpe dette.

Merknader til alternativ 1

Fagmiljøet ved Institutt for rettsvitenskap er samstemte om at større moduler med mer tid til fordypning fra vårt ståsted vil være en fordel sammenlignet med dagens situasjon. Når det gjelder de konkrete forslagene har vi følgende bemerkninger:

Metodeundervisningen

I prinsippet er instituttet enige i at det kan ha mye for seg å integrere metodeundervisningen tettere i de øvrige juridiske fagene de første årene av studiet, forutsatt at man sikrer at det anvendes et felles begrepsapparat som er gjenkjennelig for studentene fra fag til fag, jf. den store variasjonen i bl.a. begrepsbruk på fagområdet samt grunnleggende ulikheter i tilnærming i metodelitteraturen. Vi deler dekanatets oppfatning av at dette ikke nødvendigvis krever et eget kurs. Det kan for eksempel sikres ved en sterkere vektlegging av metode på ex.fac., gjennom digitale løsninger, ved tett samarbeid mellom de emneansvarlige, eller på andre måter. Vi antar likevel at en eller annen form for felles introduksjon vil lette implementeringen i de enkelte materielle fagene.

Fagmiljøet hos oss deler ikke studieordningskomitéens syn på metodeundervisning, men mener, på samme måte som dekanatet og fagmiljøet i Bergen, at studentene i løpet av studiet bør tilbys et eget kurs i juridisk metode. Vi mener at juridiske kandidater har behov for den bevisstgjøringen rundt egen metodebruk og den dypere forståelsen for juridisk argumentasjon, dens begrunnelse og dens grenser, som et metodekurs gir. All den tid det heller ikke undervises i rettsteori/rettsfilosofi har vi vanskelig for å se for oss hvordan implementeringen av metodeundervisning i de materielle fagene fullt ut skulle kunne kunne veie opp for dette.

Plasseringen av det teoretiske faget på fjerde studieår fremstår etter dette som noe uheldig sett fra vårt perspektiv som bachelorinstitusjon. Ettersom det er å forvente at flere av bachelorinstitusjonene

(og i hvert fall UiA) vil tilpasse seg fagsammensetningen de første tre årene i Bergen, vil dette i praksis medføre at bachelorkandidater som av ulike grunner ikke går videre på juridisk master går ut med en juridisk grad uten å ha hatt et metodekurs. Vi håper det kan la seg gjøre å unngå denne situasjonen.

NIRI og Rettsstat og menneskerettigheter på samme semester

Ved Universitetet i Agder har NIRI og Rettsstat og menneskeretter fra oppstarten ligget på samme semester, og vi kan bekrefte at den nære sammenhengen i tid later til å gi læringsfordeler for studentene på Rettsstat og menneskerettigheter. Selv om fagene er delt opp i to bolker har studentene fordel av at kunnskapen fra NIRI er mer parat enn hva tilfellet har brukt å være i Bergen. En nærmere integrering av fagene med felles eksamen må antas å være en ytterligere fordel, slik dekanatet påpeker. I tillegg kommer at dette er modningsfag som studentene erfaringsmessig har til dels store utfordringer med.

Rekkefølgen på fagene

Når det gjelder hvilken rekkefølge fagene bør studeres i er det klart at det vil være en rekke hensyn å ta i tillegg til de rent faglige og pedagogiske. Ikke minst må det tas hensyn til kapasitet på undervisersiden og til kostnadene ved en eventuell omlegging. Sett bort fra slike interne vurderinger, som Institutt for rettsvitenskap ved UiA naturligvis ikke har forutsetninger for å mene noe om, har vi følgende bemerkninger til fagenes rekkefølge i lys av egne erfaringer:

Etter å ha prøvd ut et par ulike varianter er vi kommet til at det beste er om det første materielle faget studentene møter har et relativt likefrem rettskildebilde – dvs. et fag som i stor grad er basert på lovfestet rett. Dersom den juridiske metoden skal integreres i de materielle fagene er det etter vår oppfatning desto større grunn til å starte med et fag som gir foranledning til å ta opp de mest grunnleggende metodetemaene. Vi er usikre på om Kontraktsrett I er det beste valget i så henseende. Hos oss er arv- og familierett nå det første materielle faget studentene møter, og dette har vist seg å fungere bra.

Videre stiller vi spørsmål ved om det fra et metodeperspektiv vil være ideelt å legge NIRI/rettsstat og menneskerettigheter så tidlig på studiet. Den særlige metoden som kreves på dette området gjør etter vår oppfatning at det nok vil være en fordel om studentene først har tilstrekkelig mange «nasjonale» fag til å bli fortrolige med de grunnleggende trekk ved norsk juridisk metode. Dette gjelder uavhengig av hvordan metodeundervisningen organiseres for fremtiden.

Endelig mener vi det vil være en fordel om fagsammensetningen de første tre årene kan vurderes som en helhet, uansett hva som blir resultatet med tanke på en «avstigningsmulighet». Som bachelorinstitusjon vil Institutt for rettsvitenskap ved UiA som nevnt tilpasse seg den fremtidige studieordningen i Bergen, slik at de fagene som studeres de første tre årene kommer til å gjenspeiles i fagsammensetningen på vår bachelor. Dette gjelder antagelig for flere av bachelorinstitusjonene. I et samfunnsperspektiv er det naturligvis ikke ideelt om studentene på bachelornivå må bruke tid på fag de neppe vil få bruk for i arbeidslivet dersom de ikke går videre på masternivå (som for eksempel sivilprosess), samtidig som de går glipp av fag de ville kunne hatt god nytte av (som for eksempel juridisk metode). Samtidig som vi har forståelse for at slike hensyn vanskelig kan være styrende for en institusjon som ikke selv tilbyr en selvstendig treårig juridisk grad, håper vi det kan la seg gjøre å ha dette synspunktet i bakhodet når fremtidens jussutdannelse får sin endelige form.

Merknader til alternativ 2

Valgfrihet på 3. studieår – generelt

Etter NOKUTs nye retningslinjer er det et krav at utveksling tilbys på alle studieprogram som leder frem til en grad. Valgfrihet på tredje studieår i Bergen vil, alt etter hvordan dette implementeres, kunne ha den fordel at også bachelorstudenter som velger å dra på utveksling vil kunne gå videre på mastergrad i rettsvitenskap. For vår del fremstår dette derfor som udelt positivt, selv om vi fra vårt perspektiv gjerne ville sett en noe mer omfattende valgfrihet, tilsvarende ett semester i omfang, som foreslått under alternativ 3.

Selskaps- og skatterett på 12 studiepoeng

Institutt for rettsvitenskap har i en årrekke tilbudt undervisning både i selskapsrett og skatterett for studenter på Handelshøyskolens øvrige bachelorprogram i henholdsvis økonomi, markedsføring og reiselivsledelse. I tillegg tilbyr vi fagene i separate enheter à 7,5 studiepoeng på master i regnskap og revisjon. Denne undervisningen er imidlertid rettet inn mot økonomistudenter, og har av den grunn en noe annen tilnærming enn tilfellet vil være for undervisning rettet mot jusstudenter. Fokus er hovedsakelig på emner studentene vil måtte forholde seg til i sin fremtidige yrkeskarriere, og stiller mindre krav til dybdeforståelse og metodekunnskaper enn det som tradisjonelt har vært krevd av tredjeårs jusstudenter. I lys av våre erfaringer herfra stiller vi spørsmål ved om 12 studiepoeng er tilstrekkelig til å gi jusstudentene en hensiktsmessig innføring i begge emner, eller om det vil ha mer for seg å velge ett av dem, eventuelt å tilby begge som semiobligatoriske emner.

«Valgemnepakker» på 5. år

Som påpekt av Studieordningskomitéen er det et økende behov for juridisk spisskompetanse på stadig flere områder. Fagmiljøet ved Institutt for rettsvitenskap er, på samme måte som fagmiljøet ved Det juridiske fakultet i Bergen, delt i synet på hvilke konsekvenser dette bør få for den juridiske utdanningen. All den tid vi som følge av Forskrift om grader og beskyttede titler er forhindret fra å tilby en mastergrad i rettsvitenskap forbereder vi i stedet en spesialisert juridisk mastergrad innenfor EU-rett og offentlige anskaffelser. I lys av de erfaringer vi har gjort oss med mindre bolker (se pkt. 1 over) er vi også kommet til at det mest hensiktsmessige vil være å innføre det som på Handelshøyskolens øvrige studier omtales som «breddeenheter» eller «valgemnepakker», dvs. 30 studiepoeng valgemner med nær faglig sammenheng. Vi mener dette vil skape best mulig balanse mellom studentenes ønske om valgfrihet og samfunnets behov for jurister med spisskompetanse. Dersom det i fremtiden kan la seg gjøre å utvide det gode institusjonelle samarbeidet på bachelornivå til også å omfatte slike valgemnepakker, vil de juridiske utdanningsinstitusjonene i Norge forhåpentligvis kunne tilby sine studenter større valgmuligheter uten ekstra kostnader for de enkelte organisasjonene, til fordel for både studentene og deres fremtidige arbeidsgivere.

Merknader til alternativ 3

Valgfrihet på 3. studieår

Som nevnt over er Institutt for rettsvitenskap positivt til innføringen av større valgfrihet på tredje studieår. I tillegg til de fordelene for studentene som beskrives i høringsutspillet vil dette gi bachelorinstitusjonene rom for å imøtekomme NOKUTs krav om utvekslingsmulighet uten at et slikt valg vil gå på bekostning av studentenes mulighet til videre masterstudier innen rettsvitenskap. I tillegg gir det rom for et nærmere samarbeid med praksis. Den økte fleksibiliteten i sammensetningen av studiet åpner også for at hver institusjon kan spille på sine særlige styrker, noe som vil kunne gi

studentene – og i neste konsekvens samfunnet – et desto bedre studietilbud. Institutt for rettsvitenskap utreder for tiden mulighetene for et tettere samarbeid med de øvrige instituttene ved Handelshøyskolen, og rettsøkonomi er ett av fagene vi håper å kunne tilby våre studenter som valgemne innen kort tid, i samarbeid med Institutt for økonomi.

«Avstigningsmulighet»

Som bachelorinstitusjon skulle vi gjerne sett at det integrerte femårige masterprogrammet ble delt opp i en bachelorgrad og en mastergrad. Vi mener samfunnet ville vært best tjent med at bachelorstudenter i rettsvitenskap konsentrerer seg om sine bachelorstudier fremfor gjentak av fag fra videregående, og at de beste bachelorkandidatene deretter får mulighet til å gå videre på masterstudiet. Så lenge dette ikke er aktuelt mener vi at en «avstigningsmulighet» etter tre år vil være et godt alternativ for å likestille studenter fra UiB med bachelorkandidater fra andre institusjoner som ønsker å gå videre med et annet fag på masternivå, evt. ønsker å gå rett ut i arbeidslivet. En juridisk bachelor kan for eksempel kombineres med ulike studieretninger innen både statsvitenskap og økonomi, og det finnes en rekke eksempler på at bachelorer i rettsvitenskap har fått relevant arbeid uten mastergrad. En student med treårig jussutdannelse fra UiB er naturligvis like godt kvalifisert til slike stillinger som studenter med fullført bachelorgrad fra andre institusjoner, og bør rimeligvis ha de samme valgmulighetene både på arbeidsmarkedet og til videre utdanning. For å gjøre det lettere å finne en løsning for de studentene dette gjelder kan det kanskje vurderes om det kan la seg gjøre å få til en løsning *uten* bacheloroppgave? Et krav om bacheloroppgave følger ikke av de siste retningslinjene fra NOKUT. De knappe veiledningsressursene vil i så fall kunne forbeholdes masterstudenter.

Om valget av alternativ

På samme måte som ved avgjørelsen av fagsammensetning og fagenes rekkefølge i studiet vil det her være interne forhold som spiller inn og som eksterne institusjoner vanskelig kan ha noen oppfatning om. Sett bort fra slike forhold mener vi at alternativ 3 fremstår som det mest fremtidsrettede alternativet. Det tar hensyn til en rekke av de forhold Studieordningskomitéen fremhevet som beveggrunner for en eventuell reform. Det gir størst rom for spesialisering, og kan bidra til å mildne karakterpresset ved at studentenes CV'er blir mer ulike. På samme måte kan samfunnets behov for spesialiserte jurister langt på vei imøtekommes, uten å fullt ut gå bort fra den tradisjonelle generalistutdannelsen med de følger dette kunne fått for ulike juridiske profesjoner. Et helt semesters valgfrihet gir også størst fleksibilitet med tanke på å møte samfunnets behov i overskuelig fremtid, samt fremtidige krav fra ulike offentlige instanser. Dette gjelder uavhengig av om det blir etablert en «avstigningsmulighet» etter tre år eller ikke.

Når dette er sagt mener Institutt for rettsvitenskap ved UiA at samtlige av de skisserte alternativene fremstår som en ytterligere styrking av dagens studieordning og ser frem til utfallet av de faglige diskusjonene i Bergen.

Kristiansand 16. januar 2018

Ingvill Helland Göller

instituttleder, Institutt for rettsvitenskap ved Handelshøyskolen UiA

Kristin Wallevik

dekan, Handelshøyskolen UiA